

ความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

AUTEUR IN M.L.BHANDEVANOV DEVAKULA

ดวงนภา แสงอรุณ. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต.

ณชรต อิมณะรัฐ. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต.

Duangnapha Saengarwut. College of Communication Arts. Rangsit University.

Nacharata Aimnaran. College of Communication Arts. Rangsit University.

Email : Duangnapha.64@rsu.ac.th, nacharata.a@rsu.ac.th

Received: 20 June 2023 ; Revised: 21 June 2023 ; Accepted: 21 July 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีวิจัยเชิงตีความ (Interpretive Analysis) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล โดยภาพยนตร์ที่นำมาศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 6 เรื่อง โดยผ่าน 3 หัวข้อคือ 1)วิเคราะห์ตระกูลภาพยนตร์ในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล 2)วิเคราะห์เทคนิคในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล 3)วิเคราะห์ความหมายและสัญลักษณ์ในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลเอกสาร,บทสัมภาษณ์และอัตชีวประวัติ มาประกอบการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1)ตระกูลที่โดดเด่นที่พบในภาพยนตร์ คือ ดราม่า/อีโรติก/ปรัชญาชีวิต ภาพยนตร์ ส่วนใหญ่จะดัดแปลงมาจากวรรณกรรมทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยนำมาวิเคราะห์และตีความใหม่แต่ยังคงแก่นของบทประพันธ์เดิม 2) เทคนิคเด่นที่พบ คือ การเล่าเรื่องด้วยภาพเล่าเรื่องอย่างมีศิลปะ ภาพมีความงดงาม มีความเป็น Cinematic แบบภาพยนตร์และโดดเด่นเรื่อง Color Grading ในหนึ่งเฟรมภาพเดียวกันแต่มีสีขาวดำ และค่อยๆไล่เฉดตามอารมณ์ของตัวละคร 3)ความหมายและสัญลักษณ์ที่พบในภาพยนตร์ คือ การซ่อนนัยยะสำคัญ หรือ Symbol ไว้ในฉาก หรือในตัวละคร

อิทธิพลและปัจจัยที่มีผลต่อการรังสรรค์ผลงาน 1)ศาสนา หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล พบว่า การปฏิบัติธรรม การศึกษาพระธรรม และการแสดง เป็นสิ่งเดียวกัน จึงนำสิ่งที่เรียนรู้มาผสมผสานกันเพื่อสร้างสรรค์หลักสูตรใหม่และทดลองในการสอน 2)ศิลปะ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล มีความสนใจศิลปะตั้งแต่ยังเยาว์ มีทักษะความสามารถด้านการวาดภาพ เมื่อโตขึ้นด้วยประสบการณ์และความรู้ที่สะสมมาทำให้ท่านรังสรรค์ผลงานออกมาได้อย่างละเอียดละไม 3)แนวคิด แนวคิดที่โดดเด่นที่พบในภาพยนตร์ของคือ “ความเป็นมนุษย์” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้ผลงานของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล แตกต่างจากผู้รังสรรค์ผลงานท่านอื่น

คำสำคัญ : ประพันธ์กร,ภาพยนตร์,วรรณกรรม,การดัดแปลง

Abstract

The present study employed a qualitative research approach, specifically using the interpretive research method. Its primary objective was to analyze the auteurship of M.L. Bhandevanop Devakul which presented in the films. The study was conducted on a total of six films, exploring three key dimensions: film genres, techniques employed in the films, and the meanings and symbols embedded within them. Relevant documents, interview scripts, and the auteur's autobiography were collected as pieces of evidence to bolster the analysis.

The results of the research showed that films predominantly belonged to the genres of drama, eroticism, and philosophy. The majority of these films were adaptations of both Thai and foreign literary works through careful analysis and re-interpretation, the filmmaker managed to capture the essence of the original writings. In artistic storytelling, the films contained stunning visual aesthetics. The films also exhibited a distinct cinematic style, featuring exceptional color grading that transition from vibrant hues to a nuanced black and white, subtly reflecting the protagonist's evolving emotional states. Throughout the movie, meaningful symbols and profound significance are strategically embedded within scenes and characters,

Several significant factors influenced the creation of M.L. Bhandevanop Devakul's films, including: 1) religion; M.L. Bhandevanop Devakul recognized the inseparable relationship between the study and practice of Buddhist doctrines. This realization inspired the development of new curriculum and innovative teaching styles that incorporated Buddhist principles, 2) arts: From a young age, M.L. Bhandevanop Devakul displayed a deep interest in the arts. His exceptional drawing skills enabled him to produce intricately detailed works, showcasing his artistic talent, and 3) a prominent thematic concept in his films was "Humanity." This distinctive element set M.L. Bhandevanop Devakul's works apart from others.

Keywords: Auteurship, Films, Literature, Adaptation

บทนำ

ในโลกภาพยนตร์ มีถ้อยคำหนึ่งที่ถูกเอ่ยถึงมาตั้งแต่ยุค 1940 คือ Theory of Auteurism หรือ “ทฤษฎีประพันธ์กร” ซึ่งใช้อธิบายหรือตีความภาพยนตร์จำนวนหนึ่งที่เพียงแค่เห็นครั้งแรกก็รู้ว่าเป็นภาพยนตร์ของผู้รังสรรค์ผลงานท่านใด และผู้รังสรรค์ผลงานชิ้นนั้น จะได้รับการเรียกขานว่าเป็น “ออดเตอร์” (Auteur) หรือ “ประพันธ์กร” ขอบเขตที่ใช้อธิบายประพันธ์กรคนหนึ่งนั้น ตามหลักการไม่ได้แค่ต้องศึกษาลงานของเขาอย่างถี่ถ้วนครอบคลุมเท่านั้น หากแต่ยังเข้าไปศึกษาปุมหลังชีวิตของประพันธ์กรท่านนั้น ด้วยว่าเติบโตมาอย่างไร ผ่านการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน และศึกษามาแบบใด รวมไปถึงมีโลกทัศน์ต่อเรื่องราวต่างๆ อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นด้านชีวิต สังคม หรือแม้กระทั่งการเมือง

Andrew Sarris (2013) อธิบายถึงประพันธ์กรใน “Notes On The Auteur Theory In 1962” ว่าสิ่งที่จะนำมาพิจารณาว่าผู้กำกับท่านนั้นมีความเป็นประพันธ์กรมากน้อยเพียงใด จาก 3 ข้อสันนิษฐาน ได้แก่ ข้อสันนิษฐานประการที่หนึ่ง เทคนิคในการรังสรรค์ผลงานของผู้กำกับ ความสามารถในการกำกับนั้นยากกว่าที่จะกำหนดในเชิงนามธรรม ข้อสันนิษฐานประการที่สองคือ บุคลิกภาพที่แตกต่างของผู้กำกับ ผู้กำกับต้องแสดงลักษณะเฉพาะ ที่เกิดขึ้นซ้ำๆจนกลายเป็นลายเซ็น และรูปลักษณะของภาพยนตร์ควรมีความสัมพันธ์กับวิถีคิดและความรู้สึกของผู้กำกับและข้อสันนิษฐานประการสุดท้ายคือ ความหมายภายในภาพยนตร์

ทฤษฎีประพันธ์กรถือเป็นทฤษฎีแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์อีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อศึกษาความหมายของผู้รังสรรค์ผลงานเพื่อให้คุณค่าแก่งานนั้นๆ แม้ว่าทฤษฎีประพันธ์กรจะแตกแขนงไปมากมายไม่จบไม่สิ้น แต่ผู้สร้างผลงานภาพยนตร์ก็ยังคงสร้างผลงานตอบสนองจุดยืนของตนเองเพื่อรอการประเมินคุณค่าให้แก่ตนเองและผลงานภาพยนตร์ โดยการหยิบยกทฤษฎีประพันธ์กรมาวิเคราะห์และประเมินคุณค่าจากนักวิจารณ์และผู้สนใจศึกษาอยู่ทุกยุคทุกสมัย

ภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล ทุกเรื่องมักมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดดเด่น แปลกใหม่ และแตกต่างจากผลงานของผู้รังสรรค์ท่านอื่น ไม่ว่าจะเป็นเนื้อเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก องค์ประกอบฉาก และความหมายแฝงในภาพยนตร์ที่ถ่ายทอดออกมา ผ่านทั้งคำพูดของตัวละคร สีในภาพยนตร์ เปรียบเสมือนมีลายเซ็นของท่านอยู่ในนั้น รับชมเพียงครั้งแรกก็เป็นที่น่าจดจำด้วยเอกลักษณ์ที่ไม่มีใครเสมอเหมือนและปัจจุบันหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวนพ ได้จากลวงการภาพยนตร์อย่างไม่มีวันหวนกลับ ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของผู้รังสรรค์ผลงานท่านนี้เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ “หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล”

กราบลาหม่อมน้อย

การวิจัยเรื่อง “ความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล” ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจในการศึกษาความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล โดยศึกษาผ่านชีวประวัติตั้งแต่วัยเด็ก วัยเรียน วัยทำงาน จนถึงแก่กรรม รวมถึงศึกษาลักษณะการรังสรรค์ผลงาน เช่น การเขียนบท การกำกับการแสดง และการกำกับภาพยนตร์และวิเคราะห์ถึงอิทธิพลและปัจจัยที่หล่อหลอมให้เกิดการรังสรรค์ผลงาน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ศึกษาเกี่ยวกับการวงภาพยนตร์ได้นำไปประยุกต์และปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล
- 2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์อิทธิพลด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนหล่อหลอมในการรังสรรค์ผลงานของ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ที่ต้องการมุ่งศึกษาลักษณะความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล ผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีวิจัยโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาจากตัวบท (Interpretive) และใช้วิธีสรุปแบบอุปนัย (Inductive) จากการวิเคราะห์ด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ระบุแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาการวิเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ และการนำเสนอข้อมูลไว้ดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ศึกษาภาพยนตร์ที่เขียนบทและกำกับโดย หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล โดยรับชมภาพยนตร์จำนวนทั้งสิ้น 6 เรื่อง ได้แก่ ชั่วฟ้าดินสลาย, อุโมงค์ผาเมือง, จันดาราทวิภาค, แผลเก่า, แม่เบี้ย และมายาพิศวง (Six Character) รวมถึงศึกษาอัตชีวประวัติตั้งแต่วัยเด็ก วัยเรียน วัยทำงาน จนถึงแก่กรรม และบทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ที่ใช้ศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 6 บทสัมภาษณ์ ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาเป็นเวลาทั้งสิ้น 6 เดือน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อศึกษาความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีประพันธ์กร (Theory of Auteurism), ทฤษฎีการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ (Storytelling), แนวทางการศึกษาสัญลักษณ์ (Semiology), ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Psychoanalytic Theory), แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตระกูลของภาพยนตร์ (Genre), งานวิจัยและบทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง “ ความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล มุ่งวิเคราะห์ประวัติชีวิตและวิธีการทำงาน ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลโดยเฉพาะ

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

1) ทฤษฎีประพันธ์กร (Theory of Auteurism)

ก้อง พาหุรักษ์ (2555) อธิบายถึงทฤษฎีประพันธ์กรว่าเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานว่าผู้กำกับภาพยนตร์จะมีสไตล์เฉพาะตัว ซึ่งผู้ชมสามารถสังเกตได้จากภาพยนตร์ของเขาทุกเรื่อง

บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา(2552) อธิบายว่าทฤษฎีประพันธ์กรมุ่งที่จะอธิบายว่าแนวคิด(what) และวิธีการนำเสนอ (how) ของผู้กำกับว่ามีเอกภาพ ความต่อเนื่อง และวิวัฒนาการเพียงไรนอกจากนี้ดัชนีของความเป็นประพันธ์กรนั้นคือการที่ผู้กำกับให้ความสำคัญกับภาพยนตร์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการแสดงออกส่วนตัวมากน้อยเพียงใดและผู้กำกับได้แสดงความยินดีที่จะประนีประนอมกับแรงกดดันของเจ้าของทุนหรือรสนิยมของคนดูมากน้อยเพียงใด เป็นต้น คุณค่าของทฤษฎีนี้จึงคือแว่นวรรคการตอกย้ำความสำคัญในอัตลักษณ์ของผู้กำกับในฐานะที่เป็นศิลปิน

ในการวิจัยเล่มนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีประพันธ์กรเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ในการรังสรรค์ผลงานของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

2) ทฤษฎีการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ (Storytelling)

ภูริทัต ว่องคุณพงศ์(2563) อธิบายถึงการเล่าเรื่องว่าถือกำเนิดมาพร้อมกับสังคมและความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ เรื่องเล่าเป็นเสมือนกับต้นแบบหรือสิ่งที่มนุษย์ถือกำเนิดมาด้วย สังเกตได้จากการที่มนุษย์ไม่ว่าจะยุคไหนสมัยไหนต่างก็บริโภคเรื่องเล่ากันมาแล้วทั้งนั้น เรื่องเล่าปรากฏออกมาในหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของภาพเขียนบนผนัง งานศิลปะประเภทต่างๆ มุขปาฐะและนิทานปรัมปรา เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี ภาพยนตร์ และไม่เว้นแม้แต่กระทั่งในความฝัน ซึ่งสิ่งที่ปรากฏในฝันนั้นก็ยังมีลักษณะของเรื่องราวที่สามารถนำมาเล่าเป็นเรื่องได้เช่นเดียวกัน

ในงานวิจัยเล่มนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเทคนิคเฉพาะตัวในการเล่าเรื่องของ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล ซึ่งได้แก่ การเริ่มเรื่อง การพัฒนาเหตุการณ์ ภาวะวิกฤต ภาวะคลี่คลาย ภาวะยุติเรื่องราว แก่นความคิด มุมมองในการเล่าเรื่องและตัวละคร

3) แนวทางการศึกษาสัญลักษณ์ (Semiology)

กาญจนา แก้วเทพ (2541) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) หรือสัญลักษณ์นั้นหมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยสัญลักษณ์หรือระบบของสัญลักษณ์ระบบการสร้าง ความหมายของภาษา ซึ่งการที่เราจะทำความเข้าใจกับความหมายของสิ่งต่างๆ ได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นนั้นเราควรจะทราบถึงความหมายที่แฝงอยู่ในภาษา และบริบทอื่นที่ล้อมรอบภาษานั้นๆ ที่มีการแสดงออกมาหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด ภาษาภาพ ตลอดจนภาษาของรูปแบบการสื่อสารต่างๆ

ในงานวิจัยเล่มนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีสัญวิทยา เพื่อศึกษาประเภทสัญลักษณ์ตามกระบวนการถ่ายทอดความสัมพันธ์และการถอดความของ Icon Index Symbol

4) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Psychoanalytic Theory)

Freud (1964) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าจิตของมนุษย์ โดยเขาสรุปว่าจิตของมนุษย์นั้นมียุทธ์หลายระดับ เปรียบเสมือนกับภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำที่เราสามารถมองเห็นได้นั้นเรียกว่า “จิตสำนึก” (Conscious) ส่วนที่จมอยู่ใต้น้ำใกล้ๆ กับผิวน้ำเรียกว่า “จิตกอนสำนึก หรือ จิตกึ่งสำนึก” (Preconscious) และส่วนที่จมลึกลงไปใต้น้ำและเป็นส่วนที่กว้างใหญ่ที่สุดซึ่งเป็นส่วนที่ฟรอยด์และนักจิตวิเคราะห์ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ส่วนนี้เรียกว่า “จิตไร้สำนึก” (Unconscious)

ในงานวิจัยเล่มนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ เพื่อมาวิเคราะห์ตัวละครหลักในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

5) แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตระกูลของภาพยนตร์ (Genre)

กาญจนา แก้วเทพ (2553) อธิบายถึงที่มาของแนวคิดในการแบ่ง Genre ว่ามาจากความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการความมั่นคงและความแน่นอน การกำหนด Genre จึงเกิดขึ้นเพื่อสร้างความมั่นใจในการรับชมภาพยนตร์ เพราะ Genre จะช่วยเป็นตัวให้เราทราบว่าภาพยนตร์ที่ดูสามารถตอบสนองความต้องการของเรามากน้อยแค่ไหน ไม่เพียงแค่ว่าการศึกษาที่มาของ Genre จะทำให้เราเข้าใจว่า Genre คืออะไร แต่ผลลัพธ์ของการกำหนด Genre ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้กันเพราะสามารถทำให้เรามองเห็น “จุดร่วม” และ “จุดต่าง” ของภาพยนตร์แต่ละประเภท จนสามารถวิเคราะห์แยกแยะ หาเอกลักษณ์ของภาพยนตร์ในแต่ละตระกูล รวมไปถึงเกิดการศึกษาเพื่อค้นพบตระกูลใหม่ ๆ ของภาพยนตร์เมื่อสมัยเปลี่ยนไปอีกด้วย

ในงานวิจัยเล่มนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะประเภทของภาพยนตร์ที่หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลได้รังสรรค์ผลงานว่าส่วนใหญ่งานของท่านจัดอยู่ในภาพยนตร์ตระกูลใด มีความเหมือนหรือแตกต่างจากผู้รังสรรค์ผลงานท่านอื่น มากน้อยเพียงใดโดยใช้ทฤษฎีนี้มาเป็นกรอบโดยจะเน้นศึกษาหาความสัมพันธ์ของ Genre เพื่อพัฒนาหา Genre ใหม่ในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก้อง พานธุรัช (2555) ได้วิจัยเรื่อง “ฐานะประพันธ์กรในภาพยนตร์ของ อิงมาร์ เบิร์กแมน” เขาได้ศึกษาวิจัยลักษณะการเป็นประพันธ์กรของ อิงมาร์ เบิร์กแมน ผู้กำกับภาพยนตร์ชาวสวีเดน โดยวิเคราะห์ผ่านผลงานชีวิตสภาพสังคมการเมืองและวัฒนธรรมของประเทศสวีเดนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาพยนตร์และการพัฒนาความคิดของ อิงมาร์ เบิร์กแมน โดยลักษณะที่กล่าวมานั้นจะถูกยกมาวิเคราะห์ผ่านเนื้อเรื่องและส่วนประกอบต่าง ๆ ในผลงานเด่น ๆ 10 เรื่องจากทั้งหมดสาม 17 เรื่อง เขาได้ใช้วิธีการวิจัยภาพยนตร์โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ประเภท Narrative Analysis ร่วมกับการวิเคราะห์ในเชิงสุนทรียศาสตร์เพื่อหาคำประกอบรวมในแต่ละเรื่องมาอธิบายลักษณะประพันธ์กรของ อิงมาร์ เบิร์กแมน โดยใช้วิธีสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลจากการวิจัยพบว่าสามารถแบ่งผลงานสร้างสรรค์ของอิงมาร์ เบิร์กแมน ได้เป็นลักษณะ “สามฤดู” ได้แก่ 1) ชีวิตมีความหวัง 2) ความหวังดับสูญ 3) การกลับคืนของความหวัง ซึ่งจะช่วยพัฒนาการทางอารมณ์มุมมองและความคิดของ อิงมาร์ เบิร์กแมน ได้มากขึ้นในแง่ศิลปะภาพยนตร์นั้นอิงมาร์ เบิร์กแมน ใช้วิธีการเล่าเรื่องอย่างเรียบง่ายตรงไปตรงมาและการเสนออารมณ์แบบตรงมาส่วนใหญ่ถูกจัดวางไว้ในบุคลิกของตัวละครสำคัญในเรื่องส่วนด้านการเล่าเรื่องด้วยภาพใช้วิธีการเคลื่อนไหวกล้องอย่างจำกัดและไม่ปรับภาพพร่าเพื่อเพื่อสร้างลักษณะการสื่อสารแบบสมจริงคล้ายการถ่ายทำสารคดีส่วนเนื้อหาหลักในภาพยนตร์ประกอบด้วยประเด็นใหญ่ใหญ่ 4 ประเด็นได้แก่ 1) การวิพากษ์ศาสนาการวิจารณ์ศาสนาคริสต์ในแง่ลบ 2) แสวงหาผู้ชื่นชมความสามารถของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน 3) ทัศนคติการสื่อสารการแก้ไขความเข้าใจผิดและความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง 4) พัฒนาการทางอารมณ์และความคิดมุมมองชีวิตที่เปลี่ยนไปตามวุฒิภาวะในวัยต่าง ๆ ของอิงมาร์ เบิร์กแมน ดังเช่นวัฏจักรแห่งฤดูกาลตั้งแต่การมีความหวังการสิ้นหวังและการกลับมามีความหวังอีกครั้ง

7) บทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยใช้บทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 6 บทสัมภาษณ์ จากภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องในการวิจัย การศึกษาจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 1) ข้อมูลอดีตชีวิตประวัติของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล ตั้งแต่วัยเด็ก วัยเรียน วัยทำงาน จนถึงแก่กรรม
- 2) บทวิเคราะห์ความเป็นประพันธ์กรในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลทั้ง 6 เรื่องโดยมีรายละเอียดดังนี้
 - วิเคราะห์ตระกูลภาพยนตร์ในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล
 - วิเคราะห์เทคนิคในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล
 - วิเคราะห์ความหมายและสัญลักษณ์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล
- 3) บทสังเคราะห์ความเป็นประพันธ์กรและอิทธิพลที่สะท้อนผ่านการรังสรรค์ผลงานของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

ผลการวิจัย

ตระกูลภาพยนตร์ที่พบในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

ตระกูลที่โดดเด่นที่พบในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล คือ พีเรียด/ดราม่า/อีโรติก/ปรัชญาชีวิตภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลจะดัดแปลงมาจากวรรณกรรมทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยนำมาวิเคราะห์และตีความใหม่ในแบบฉบับของตนเอง แต่ยังคงแก่นของบทประพันธ์เดิม เรียกได้ว่าเป็นการสัมผัสกับวรรณกรรมได้อย่างดีและทันสมัย

แก่นความคิด(Theme) ส่วนใหญ่จะเผยแพร่ความรักของคู่หนุ่มสาว รักต้องห้าม รักสามเส้า แต่นั่นเป็นเพียงเปลือกนอก ถ้าหยั่งให้ลึกถึงจะทราบว่าท่านต้องการเผยแพร่ ตีแผ่แก่นแท้ความเป็นมนุษย์ มีรัก โกรธ หลง การกระทำ และผลของการกระทำอีกทั้งยังสอดแทรกปรัชญาพุทธเข้าไปอีกด้วย

มุมมองในการเล่าเรื่อง(Point of view) จากการศึกษางานวิจัยพบว่าภาพยนตร์ทั้ง 6 เรื่องใช้วิธีการเล่า การเล่าเรื่องแบบบุคคลที่หนึ่ง และ การเล่าเรื่องจากมุมมองบุคคลที่ 3

ตัวละคร (Character) ที่พบ มักจะมีมิติ ล้ำลึก และหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลมักใช้นักแสดงคนเดิม ๆ ในภาพยนตร์หลาย ๆ เรื่อง เช่น คุณเจี๊ยบ ศักราฐ , มาริโอ้ เมาเร่อ ซึ่งหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลมักใช้นักแสดงคนเดิม ๆ อยู่เสมอและให้ความสำคัญกับทุกตัวละคร และยังมีการใส่ปมให้กับตัวละคร รวมถึงการนำจิตวิทยามาสอดแทรกใส่เข้าไปในตัวละครให้มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น เช่น การนำปมอดีตของ ชิกมันด์ ฟรอยด์ มาใส่ในตัวละครจันดารา และตัวละครของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลมักจะเป็นอุทาหรณ์ให้แก่ผู้รับชมเสมอ

ด้านเครื่องแต่งกายและการแต่งหน้า (Costume & Make up) ภาพยนตร์ส่วนใหญ่จะเป็นแนวพีเรียด ย้อนยุค มีการผสมผสานรับวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามา มีการเปลี่ยนแปลงตามบุคลิกของตัวละคร แต่ผสมความเป็นไทยเข้าไปด้วย มีความคล้ายละครเวที จุดเด่นในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลคือการอนุรักษ์ความเป็นไทย ถึงแม้จะผสมผสาน ประยุกต์อย่างไร ก็ยังมีกลิ่นอายความเป็นไทยสอดแทรกอยู่ในนั้นเสมอ

เทคนิคที่พบในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

เทคนิคเด่น ๆ ที่พบในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล คือ การเล่าเรื่องด้วยภาพ เล่าเรื่องอย่างมีศิลปะ ภาพมีความงดงาม มีความเป็นCinematic แบบหนัง และโดดเด่นเรื่อง Color Grading ในหนึ่งเฟรมภาพเดียวกันแต่มีสีชาวดำและค่อยๆไล่เฉดตามอารมณ์ของตัวละคร อาทิเช่นเรื่องจันดารา และ Six character หม่อมน้อยสามารถเล่าความงามผ่านวัตถุทางธรรมได้ดี และมีการใช้ Dolly in ไปที่ตัวละครเพื่อเพิ่มอรรถรสไปให้ผู้ชมทำให้รู้สึกเหมือนโดนดูดเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยเช่น ในภาพยนตร์เรื่อง“ชั่วฟ้าดินสลาย”กลัองจะ Dolly in ไปที่ตัวละคร“ทิพย์”ตอนที่กำลังจะเล่าเรื่องในอดีต ตัวอย่างการเล่าเรื่องด้วยภาพเช่น การใช้มุมเฝ้ามอง(Objective Camera Angle) จากภาพยนตร์ ชั่วฟ้าดินสลาย และ แม่เบี้ย เปรียบเสมือนการแอบมองคนกระทำผิดบาป

การใช้ดนตรีประกอบ เนื้อเพลงจะสอดคล้องกับเนื้อหาของภาพยนตร์ มีการนำเพลงเก่ามาทำดนตรีใหม่เหมือนการหยิบยกรวณกรรมเก่า ๆ ขึ้นมาทำภาพยนตร์ และเทคนิคที่ไม่มีใครเสมอเหมือนท่านคือการเล่าเรื่องแบบกิ่งละคร กิ่งภาพยนตร์ อาจจะเกิดจากสมัยเรียนท่านทำงานด้านละครเวที ท่านจึงมีความรู้ความสามารถที่จะผสมผสานศาสตร์ของละครเวทีและภาพยนตร์เข้าด้วยกัน มีการบรรเลงซิมโฟนี (Symphony) เกือบทั้งเรื่อง ซึ่งเป็นดนตรีประกอบในดนตรีคลาสสิกตะวันตกและทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นความโดดเด่น แปลกใหม่ และนี่คือ “ประพันธ์กร”ที่มีชื่อว่าหม่อมหลวง พันธุ์เทวนพ เทวกุล

ความหมายและสัญลักษณ์ที่พบในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

ความหมายและสัญลักษณ์ที่พบในภาพยนตร์ของหม่อมน้อยคือ การซ่อนนัยยะสำคัญ หรือ Symbol ไว้ในฉาก หรือในตัวละคร อาทิเช่น การใช้สีหรือภาพ สีของเสื้อผ้าบ่งบอกถึงบุคลิกของตัวละคร ร่มสีแดงที่ยุพดีถือสีถึงอะไร กล้วยไม้ป่า สีถึงอะไร หน้าอกของผู้หญิง และเด็กทารกสีถึงอะไร ทุกอย่างมีความหมายแฝงหมด แม้กระทั่งสัญลักษณ์ของยุพดีในชั่วฟ้าดินสลาย เรียกได้ว่าเป็นความสามารถเฉพาะตัวอย่างหนึ่งและสีถึงการทำงานว่าท่านเป็นคนที่มีศรัทธาในการทำงาน ผลของงานสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจทุกอย่างผ่านการคิดและวิเคราะห์มาแล้ว

อิทธิพลที่สะท้อนผ่านการรังสรรค์ผลงานของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล

ลักษณะอย่างหนึ่งที่พบในงานของหม่อมน้อยคือความเป็น Timeless ภาพยนตร์อาจจะดูที่เรียดยุคภาพยนตร์เก่า แต่ข้อคิดไม่เก่า ยังคงทันสมัยและใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย ไม่ตายตัว ความเป็นปรัชญาชีวิตมีความเป็นแก่นแท้ ความจริง จิตวิญญาณแฝงอยู่ มีลายเส้นที่ชัดเจน และแบ่งคนดูเป็นสองฝั่ง ถ้าชอบและเข้าถึงผลงานก็จะชอบไปโดยสิ้นเชิงไร้ข้อติเตียน แต่ถ้าไม่ชอบก็คือไม่ชอบไปเลยอย่างชัดเจนเพราะเนื้อหาและตัวบทค่อนข้างเข้าถึงยาก ความเป็นมนุษย์สูง อีกทั้งยังไม่ทิ้งความเป็นไทย ไม่ทิ้งวรรณกรรม ท่านสามารถนำมาปัดฝุ่นเพื่อคนรุ่นใหม่ได้เสมอ เมื่อผู้เขียนได้ศึกษาผลงานของท่าน จึงเผยให้ถึง “ชั่วอิทธิพล”ที่มีส่วนหล่อหลอมผลงานของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล 3 อย่างคือ 1) ศาสนา 2) ศิลปะ 3) แนวคิด

1. ศาสนา

ลัทธิความเชื่อของมนุษย์มักพบได้ในภาพยนตร์ของหม่อมน้อย ตัวละครจะมีความเชื่อ อาทิเช่น เรื่องอุโมงค์ผาเมือง มายาพิศวาส แผลเก่า จะมีบทบาทของคนทรง และการไหว้เจ้าที่ หรือแม้กระทั่ง มีพระเป็นตัวละคร และงู ในเรื่อง แม่เบี้ย ก็เป็นเรื่องของความเชื่อและศาสนา หรือแม้แต่กระทั่งช่วงก่อนที่หม่อมน้อยจะมารังสรรค์ภาพยนตร์เรื่อง ชั่วฟ้าดินสลาย ท่านก็ได้หันไปศึกษาพระพุทธ ให้เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์มากขึ้นกว่าเดิม โดยเริ่มต้นจากการอ่านหนังสือของท่านพุทธทาส และอ่านหลาย ๆ ท่านหลาย ๆ แบบ รวมถึงไปปฏิบัติธรรมที่วัดผาณิตาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา กับพระอาจารย์สุรศักดิ์ จากนั้นก็ไปปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่บุญฤทธิ์ที่สวนทิพย์

จึงค้นพบอะไรบางอย่างที่ตนเองอึ้งอับใจ เจอพระธรรมคำสั่งสอน ของพระพุทธเจ้าที่ว่า “ธรรมะคือธรรมชาติ” ทำயที่สุดท่านก็ค้นพบว่าการปฏิบัติธรรม การศึกษาพระธรรม เป็นสิ่งเดียวกัน จึงนำสิ่งที่เรียนรู้ นำมาผสมผสานกัน เพื่อสร้างสรรค์หลักสูตรใหม่และทดลองในการสอน และสิ่งสุดท้ายที่ท่านอยากจะทำคือ อยากบวชอยู่ในร่มกาสาวพัสตร์ เพื่อรับใช้พระพุทธศาสนา แต่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากเพราะมีห่วงกับงาน แต่ท่านก็จากโลกนี้ไปก่อน ผู้วิจัยมองว่าถึงท่านไม่ได้อยู่ในร่มกาสาวพัสตร์อย่างที่ตั้งใจ แต่ท่านก็รังสรรค์ผลงาน ออกมาเพื่อสอนใจ เตือนใจ ให้คิดแก่คนดู ได้ไม่มากนักน้อย อยู่ที่ผู้รับสารว่าเข้าใจสิ่งที่ท่านสื่อมาน้อยเพียงใด

2) ศิลปะ

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ พบว่าหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล มีความสนใจศิลปะตั้งแต่ยังเยาว์ สังเกตได้จากสมุดประจำตัวนักเรียน คุณครูประจำชั้นจะบันทึกเสมอว่าท่านมีทักษะ ความสามารถด้านการวาดภาพ ทั้งยังชอบถ่ายภาพ เมื่อโตขึ้นด้วยประสบการณ์และความรู้ที่สั่งสมมา ทำให้ท่านรังสรรค์ผลงานออกมาได้อย่างละเมียดละไม นานเข้าจึงกลายเป็นเอกลักษณ์ในภาพยนตร์ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล ถือเป็นแนวหน้าของการหยิบยกรวบรวมชิ้นดี มาดัดแปลง ทั้งวรรณกรรมของไทย และต่างประเทศ ท่านมีความสามารถดัดแปลงให้เข้ากับบริบทสังคมไทยได้เป็นอย่างดี อาทิเช่น ผลงานล่าสุดอย่าง มายาพิศวง มีการผสมผสานระหว่างบ้านเรือนไทย และหลุมฝังศพที่ใช้ไม้กางเขน ท่านมีความพยายามที่จะดัดแปลง “งานคลาสสิกของฝรั่ง” ให้กลายเป็น “ไทย” ถือว่าเป็นนักอนุรักษ์นิยม ที่ไม่ทอดทิ้งความเป็นไทย แม้กระทั่งความโป๊ เปลือย ในเรื่อง จันดารา หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล มองการเสพลังวาสเป็นศิลปะ ใช้ความเปลือยมาเป็นเปลือก

3) แนวคิด

แนวคิดโดดเด่นที่พบในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล คือ “ความเป็นมนุษย์” จดจบบักพบแต่ความเป็นจริง และผลของการกระทำของตัวละครนั้น ๆ ไม่ได้บันทึกอารมณ์สำหรับคนดูนัก ไม่ได้เหมาะสมกับคนที่หาอะไรดูเพื่อคลายเครียด แต่เหมาะสมกับคนเสพงานศิลป์ และหาข้อขบคิดในภาพยนตร์ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล มีสัญชาตญาณความเป็นครูสูง ทั้งในเรื่องสอนการแสดง และการสอนคนดู และหยิบยกรวบรวม มาตีความในมุมมองใหม่ แต่ก็ไม่ได้ทิ้งแก่นของบทประพันธ์ เหมือนที่ได้ทิ้งรากเหง้าความเป็นไทย ท่านทำงานด้วยใจรักและศรัทธา ตราบจนวินาทีสุดท้ายของชีวิต

ศาสนา ศิลปะ แนวคิด ขมวดอยู่ในผลงานของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล ซึ่งเป็นลายเส้นของท่านชัดเจน ทุกอย่างผ่านการหล่อหลอมไว้เป็นอันหนึ่งอันเดียว ทำให้ท่านมีความแตกต่างและโดดเด่นจากผู้รังสรรค์ผลงานท่านอื่น

อภิปรายผล

ในส่วนแรกของการวิเคราะห์ตระกูลภาพยนตร์ที่เขียนบทและกำกับโดยหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล พบว่าภาพยนตร์ส่วนใหญ่อยู่ในตระกูล พีเรียด/ดราม่า/อีโรติก/ปรัชญาชีวิต และสัมพันธ์กับวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ บทภาพยนตร์จะเน้นนำเสนอเรื่องราวชีวิตความรัก โลก โกรธ หลง ของตัวละคร และตอบจบมักจบด้วยโคกนาฏกรรมเสมอ ตัวละครมีการจบชีวิตอย่างน่าสลดใจ เราอารมณ์แก่คนดู การที่หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลนำบทประพันธ์และวรรณกรรมเก่าๆหยิบยกขึ้นมาทำเป็นภาพยนตร์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นสิ่งที่น่ายกย่องเพราะท่านไม่เคยทอดทิ้งรากเหง้าของความเป็นไทย และไม่ทอดทิ้งวรรณกรรมและได้ยังส่งต่อแก่นความคิดดีๆในบทประพันธ์สู่คนรุ่นหลังเพื่อให้เข้าไปเป็นแนวทางในการผลิตภาพยนตร์ที่มีคุณภาพต่อไป

ในการวิเคราะห์ความหมายและสัญลักษณ์ในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล พบว่าฉากในภาพยนตร์ที่เขียนบทและกำกับโดยหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลมีนัยยะแฝงอยู่ และผลวิเคราะห์เทคนิคในภาพยนตร์ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล พบว่ามีการใช้เทคนิคพิเศษคือการใช้สีในภาพยนตร์และมุมกล้องเพื่อสื่ออารมณ์แก่คนดู เล่าความงดงามของภาพยนตร์ผ่านธรรมชาติ ใช้เสียงเพลงในการเล่าเรื่องราวในภาพยนตร์โดยการนำเพลงเก่ามาทำดนตรีใหม่ให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้นและถือเป็นการผสมผสานอย่างลงตัว และที่สำคัญคือการนำศาสตร์ละครเวที และศาสตร์ภาพยนตร์มาผสมผสานกัน ผู้วิจัยจึงขอยกย่องหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล ให้เป็นบรมครูท่านหนึ่งที่มีส่วนช่วยเติมเต็มให้งานวิจัยเล่มนี้เสร็จสิ้นได้อย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

- 1) งานวิจัยฉบับนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ภาพยนตร์ให้แก่ผู้รังสรรค์ผลงานท่านอื่นหรือนักศึกษาสายงานภาพยนตร์
- 2) งานวิจัยฉบับนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างเอกลักษณ์และตัวตนของผู้เขียนบทและผู้กำกับภาพยนตร์ท่านอื่น
- 3) งานวิจัยฉบับนี้สามารถนำไปศึกษาอัตชีวประวัติ ผลงาน ของหม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุลได้

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

- 1) ควรศึกษาผลงานอื่นๆนอกจากภาพยนตร์ อาทิเช่น ละครโทรทัศน์ เพราะอาจจะได้มุมมองใหม่
- 2) ควรศึกษาหาข้อมูลหรืออ่านวรรณกรรม,บทประพันธ์ของภาพยนตร์ที่จะศึกษาเพิ่มเติม เพื่อที่จะให้งานวิจัยสมบูรณ์และแม่นยำขึ้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ.(2541).*การวิเคราะห์สื่อ แนวคิดและเทคนิค*.กรุงเทพฯ,บริษัท อินฟินิตี้เพรส จำกัด.
- กาญจนา แก้วเทพ.(2553).*แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- ก้อง พาหุรักษ์.(2555).*ฐานะประพันธ์กรในภาพยนตร์ของอิงมาร์เบิร์กแมน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา.(2552).*ศิลปะแขนงที่เจิด:เพื่อวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบไฟ.
- ภูริทัต ว่องวุฒพงษ์. (2563). *ทฤษฎีโครงสร้างการเล่าเรื่อง*. <https://pharmconnection.blospot.com>
- Freud, S.(1964).*Group Psychology and Analysis of the Ego Sigmund Freud*. New York : Books
- Sarris,Andrew. (2013). *Condensed Notes to "Note on the Auteur Theory In 1962"*. <https://alexwinter.com/media/pdfs/andrew-sarris-notes-on-the-auteur-theory- in-1962.pdf>